

ALMANYA'DA TÜRK DİASPORASINA BİR BAKIŞ

An Overview of Turkish Diaspora in Germany

Fatma ATASEVEN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler
Ana Bilim dalı, atasevenf@gmail.com, Konya / Türkiye

<https://orcid.org/0009-0000-0158-6566>

Doi: <https://doi.org/10.33723/rs.1519329>

Ataseven, F. (2024). "Almanya'da Türk diasporasına bir bakış". R&S- Research Studies
Anatolia Journal, 7(3). 345-375.

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/ Arrived Date: 19.07.2024

Kabul Tarihi / Accepted Date: 28.07.2024

Yayınlanma Tarihi / Published Date: 31.07.2024

ÖZ

Almanya'daki Türk diasporası, ülkenin en büyük ve etkili göçmen gruplarından birini oluşturuyor. İlk başlarda ekonomik nedenlerle gelen Türk işçiler zamanla Alman toplumunun ayrılmaz bir parçası haline geldiler. Günümüzde bu diaspora, eğitim, iş dünyası, sanat, spor ve siyaset gibi birçok alanda aktif rol oynuyor ve kültürel kimliğini korumak için çeşitli kurumlarla çaba gösteriyor. Araştırmalar, ilk kuşak Türk işçilerin düşük yaşam standartları ve entegrasyon zorlukları yaşadığını, ikinci kuşağın ise daha fazla entegre olduğunu ancak eğitimdeki fırsat eşitsizlikleri nedeniyle tam entegrasyon sağlayamadığını ortaya koyuyor. Ekonomik olarak diaspora, işsizlik ve düşük gelir gibi zorluklarla mücadele ederken, politik alanda temsil oranı düşük kalmaktadır. Bu bulgular, Türk diasporasının Almanya'daki toplumsal ve ekonomik entegrasyon süreçlerinin karmaşıklığını ve zorluklarını açıkça gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Diaspora, Transnasyonalizm, Türk Diasporası

ABSTRACT

The Turkish diaspora in Germany constitutes one of the largest and most influential immigrant communities in the country. Initially driven by economic necessity during the 1960s, Turkish workers migrated to Germany and gradually became an integral component of German society. Presently, this diaspora actively contributes to diverse sectors such as education, business, arts, sports, and politics, while endeavoring to preserve its cultural identity through the establishment of associations, schools, cultural centers, and mosques. Empirical research indicates that the first generation of Turkish workers endured substandard living conditions and faced significant challenges in social integration. Although the second generation has demonstrated greater success in educational attainment and labor market participation, complete integration remains unachieved due to persistent disparities within the German education system. Economically, the diaspora continues to grapple with issues such as unemployment and low income, and their

R&S

political representation remains disproportionately low. These findings underscore the complexities and multifaceted challenges associated with the social and economic integration processes for the Turkish diaspora in Germany.

Keywords: Germany, Diaspora, Transnationalism, Turkish Diaspora

GİRİŞ

Diaspora, insanların kökenlerinden ayrılarak farklı bir coğrafyada yerleşmesi sonucu oluşturdukları toplulukları ifade eder. Bu toplulukların yaşadığı deneyimler oldukça karmaşık ve çok katmanlıdır. Diaspora deneyimleri arasında özlem, kimlik çatışmaları, aidiyet duygusu, ayrımcılık, kültürel asimilasyon ve entegrasyon süreçleri gibi önemli konular yer almaktadır. Türk diasporası, hem kökenlerinden gelen kültürel ve sosyal mirası korumaya çalışırken hem de yaşadıkları yeni toplumun dinamiklerine uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bu etkileşim süreci, zaman zaman kimlik krizlerine ve aidiyet sorularına yol açabilir. Aynı zamanda, Türk diasporası, iki kültür arasında köprü görevi görerek hem Türk hem de Alman toplumuna katkıda bulunur. Bu çift yönlü etkileşim, diaspora topluluğunun kendine özgü bir kimlik geliştirmesine ve iki toplum arasında bir bağ kurmasına olanak tanır. Göçmenler ve Almanlar arasında evlilikler ve işbirlikleri gibi çeşitli ilişkiler gelişmiştir. Almanya'daki Türk diasporası da, 1960'lardan bu yana süregelen işçi göçüyle şekillenen zengin bir tarihe sahiptir. Bu diaspora, Almanya'da hem Türk kültürünü muhafaza etmeye çalışırken hem de Alman toplumuna entegre olma çabası içindedir.

Türk diasporası, Alman toplumunda kendini ifade etme ve temsil etme çabası içerisindedir. Aynı zamanda, Türk diasporası, Türk kültürünün ve kimliğinin korunmasına önem vermektedir; bu amaçla Türkçe eğitimi, kültürel etkinlikler ve işbirliği projeleri gibi faaliyetler düzenler. Ancak, Türk diasporası bazı zorluklarla karşılaşır. Entegrasyon süreci, dil bariyerleri, işsizlik ve ayrımcılık gibi sorunlar diaspora bireyleri için önemli konulardır. Bununla birlikte,

Türk diasporası, Alman toplumuyla daha iyi ilişkiler kurma ve karşılıklı anlayışı artırma çabası içindedir. Almanya'daki Türk diasporası, kültürel çeşitlilik, kimlik ve toplumsal entegrasyon gibi konuların ele alındığı bir sosyal ve siyasi tartışmanın merkezinde yer almaktadır. Türk diasporası hem Türk hem de Alman toplumuna kültürel zenginlik katma misyonunu sürdürmektedir.

Bu çalışmada, Almanya'da Türk diasporasının, eğitim durumu, meslek, siyasete ilgi ve sosyal yapı bağlamında ele alınması amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde öncelikle temel kavramlar açıklanmış, ardından diaspora konusuna derin bir bakış açısıyla yer verilmiştir. Son olarak Almanya'da Türk diasporası ve diasporayı etkileyen faktörler ele alınmış ve çalışma tamamlanmıştır. Bu çalışmanın önemi, Almanya'daki Türk diasporasının sosyoekonomik ve politik entegrasyonunu çok yönlü bir şekilde inceleyerek, diaspora araştırmaları alanında derinlemesine bir katkı sunmasıdır. Çalışma, eğitim durumu, meslek, siyasete ilgi ve sosyal yapı gibi önemli faktörleri ele alarak, Türk diasporasının Alman toplumuna entegrasyon süreçlerini ve bu süreçlerin karşılaştığı zorlukları ve fırsatları aydınlatmaktadır. Araştırma, Almanya'da Türk diasporasının yapısı ve özellikleri kapsamında elde edilen veriler ile sınırlıdır.

Türk diasporasının yüksek orandaki işsizlik ve düşük gelir seviyeleri, bu topluluğun ekonomik olarak zorluklar yaşadığını göstermektedir. Ayrıca, Türk kökenli bireylerin politik arenada giderek daha fazla temsil edilmesine rağmen, hâlâ genel nüfus içinde düşük oranlarda olduğu görülmektedir. Bu çalışma, Türk diasporasının Almanya'daki yerleşim sürecinde karşılaştığı zorlukları ve elde ettiği başarıları inceleyerek, hem diaspora üyelerinin yaşadığı sosyal ve ekonomik zorluklara ışık tutmakta hem de entegrasyon süreçlerinin karmaşıklığını vurgulamaktadır.

DİASPORA KAVRAMI

"Diaspora" kelimesi, kökeni Yunanca olan bir terimdir ve "speiro" (dağıtmak) fiilinden türetilmiştir, "dia" (üzerinde) edatıyla birleştirilerek oluşturulmuştur. Antik Yunan döneminde, bu kelime göç ve kolonizasyon anlamına gelmiştir (Cohen,2008: 24). Daha sonra, Roma İmparatorluğu tarafından sürgün edilen Yahudi topluluğuyla ilişkilendirilmiş ve bu dönemde sürgün, şiddet ve özlem gibi olumsuz anlamlarda kullanılmıştır. 20. yüzyıla kadar bu kelime, genellikle dünya genelindeki Yahudi topluluğunu çağrıştırmıştır. Ancak 20. yüzyılın ortalarından itibaren bu terim, Ermeniler, Filistinliler gibi diğer topluluklar için de kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde, "diaspora" terimi sosyal bilimlerde belirsizlikler ve tartışmaları beraberinde getiren bir fenomen olarak kabul edilir. Son yıllarda, diaspora konusundaki ilgi ve tartışmalar artmıştır, özellikle 1990'ların kimlik siyaseti ve küreselleşmenin yükselmesiyle birlikte diasporanın doğası ve anlamı üzerine birçok tartışma ortaya çıkmıştır (Safran, 1991).

Diaspora, hala süregelen yoğun akademik tartışmalara konu olan ve daha fazla akademisyen ve düşünürün ilgisini çeken bir kavramdır. Bu ilgiyi artıran birçok neden vardır. İlk olarak, diaspora kavramı, uluslararası göçün bir sonucu olarak ortaya çıkar ve dolaylı olarak kimlik, milliyetçilik, göç, ulusötesilik ve küreselleşme gibi birçok önemli terimle ilişkilidir (Yaldız, 2014: 386).

Bu nedenle, farklı disiplinlerden gelen çeşitli yazarlar bu kavramdan etkilenirler. Her diaspora, farklı bir ülkede bir milletin bir parçasıdır, bu nedenle kimlik, azınlık ve milliyetçilik gibi konular üzerindeki tartışmalar diaspora çalışmalarının temelini oluşturur. İkinci olarak, son on yılda dünya genelinde göç hareketlerinde artış yaşanmıştır ve bu da diaspora kavramının önemini daha da artırmıştır. Böylece kavramın daha geniş bir anlam kazanmasına neden olmuştur. Üçüncü olarak, küreselleşme ile birlikte uluslararası insan sermayesi akışı güçlü bir şekilde artmıştır ve bu da bazı toplulukların birbirleriyle daha fazla etkileşimde bulunmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, dünya genelinde uluslararası düzeyde hareket eden yeni modern

diasporalar ortaya çıkmış ve bu, ulus devletlerin gücünü zayıflatabilir. Diasporalar, insanların ana vatanlarından farklı ülkelere göç etmeleri sonucu oluşurlar. Bu nedenle, diaspora çalışmaları göç çalışmalarıyla ilişkilidir, ancak anlamları ve kapsamaları konusunda büyük farklılıklar vardır. Diasporalar, göçmenlik, göç ve göçmen gibi terimlerle tanımlanan göçle ilişkilendirilen somut olayların ötesinde, sembolik ve kültürel bağların karmaşık yapılarını ifade ederler (Ashcroft vd., 2008: 33).

Diaspora olarak tanımlanabilecek etnik gruplar hakkında farklı disiplinlerden birçok düşünürün farklı argümanları ve tanımlamaları vardır. Safran'a göre diaspora tanımı altı ana karakteristik özellik içermektedir: Birincisi, diasporik topluluk üyeleri belirli bir orijinal merkezden iki veya daha fazla yabancı bölgeye dağılmışlardır. İkincisi, ana vatanları hakkında kolektif bir hafıza, vizyon veya mit taşırlar. Üçüncüsü, ev sahibi toplum tarafından tam olarak kabul edilmediklerini düşünürler. Dördüncüsü, soyutlanmış ana vatanlarının gerçek ve ideal bir ev olduğuna inanırlar ve sonraki nesillerin koşullar uygun olduğunda geri döneceklerine inanırlar. Beşincisi, ana vatanlarının bakımı veya restore edilmesi için kolektif çaba sarf etmeleri gerektiğine inanırlar. Altıncısı, etno-komünal bilinci ve dayanışmayı tanımlayan ilişkileri ile ana vatanlarıyla bağlantılarını sürdürürler (Safran, 1991: 85). (Cohen ,1996: 514-515), Safran'ın diaspora tanımını genişleterek bu tanıma üç yeni özellik eklemiştir:

1. İş arayışı, ticaret peşinde koşma veya sömürgecilik hırslarını daha ileriye taşımak amacıyla ana vatanın genişlemesi,
2. Yerleştikleri diğer ülkelerdeki etnik kökenleriyle empati ve dayanışma duygusu,
3. Ev sahibi ülkelerde çeşitlilik hoşgörüsüyle birlikte belirgin ve zenginleştirici bir yaşam olasılığı.

(Cohen,1996: 515), diasporayı farklı kategorilere ayırarak ele alır. Bu kategoriler şunlardır: mağdur diaspora, işgücü diasporası, ticaret diasporası, imparatorluk diasporası ve kültürel diaspora. Örneğin, Afrikalılar ve Ermeniler mağdur diaspora olarak kabul edilirken, İngilizler

imparatorluk diasporası olarak sınıflandırılır. Hintliler işgücü diasporası olarak değerlendirilirken, Çinliler ve Lübnanlılar bir ticaret diasporası olarak kabul edilebilir. Karayipli halklar ise kültür diasporası olarak tanımlanır. Ayrıca, bazı diasporalar (Cohen ,1996: 508) tarafından birden fazla kategoriye ayrılabilir. Örneğin, Yahudiler farklı dönemlerde hem mağdur diaspora hem de ticaret diasporası olarak değerlendirilebilirler.

(Sheffer ,2003: 23), diasporaları "devletsiz diasporalar" ve "devlete bağlı diasporalar" olarak iki ana kategoriye ayırır. Devletsiz diasporalar, kendi bağımsız devletlerine sahip olmayan topluluklardır, bu nedenle devlete bağlı değildir. Diğer yandan, devlete bağlı diasporalar, kurulmuş devletlerde çoğunluğu oluşturan kendi etnik kökenlerine sahiptirler. Sheffer'ın (2003: 23) bu yaklaşımı, diaspora tanımına önemli katkılar sunar. Özellikle, gönüllü göçün diasporanın oluşumunda etkili olabileceğini vurgular. Ayrıca, diasporaların sadece memleketleriyle ilişkilerini değil, aynı zamanda uluslararası aktörlerle ve diğer diaspora üyeleriyle ilişkilerini vurgular.

Sheffer'ın (2003: 24) bir diğer önemli katkısı, diasporaların genellikle etnik ve milli kökenlere sahip olmaları gerektiği fikridir. Diaspora terimini tanımlarken etnik-milli kökenin önemli bir faktör olduğunu öne sürer. Dünya genelinde birçok farklı transnasyonal grup bulunsa da, diaspora terimini sınırlamak ve açıklamak için etnik-milli kökenin göz önüne alınması gerektiğini savunur. Sheffer'a (2003: 23) göre, "diaspora" terimi seyahat eden bir terim haline geldiği için, terimin hangi grupları tanımlayabileceğini belirlemek önemlidir ve etnik-milli diasporaları diğer gruplardan ayırt etmek gereklidir. Bu nedenle, Sheffer'ın (2003: 23) etnik-milli diaspora tanımı çağdaş diasporaları daha esnek ve açıklayıcı bir şekilde tanımlamak için kullanışlıdır. Bu kapsamda bu çalışmada, Sheffer'ın (2003: 23) diaspora tanımı temel alınmaktadır.

Diaspora kavramı sıklıkla transnasyonalizm kavramıyla beraber ele alınmaktadır. Bu kapsamda, söz konusu iki kavramın karşılaştırılması önem taşımaktadır.

TRANSNASYONALİZM KAVRAMI VE DİASPORA İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Transnasyonalizm kavramı, Randolph Bourne tarafından ilk kez kullanılan "trans-nasyonal" terimi ile 1916 yılında yazdığı "Trans-nasyonal Amerika" başlıklı denemelerinde ortaya çıkmıştır (Waldinger, 2015: 13). 1990'lardan itibaren ise bu kavram göç çalışmalarında çok daha popüler hale gelmiştir. Bu, göçmenlerin sadece ev sahibi ülkelerin bir parçası olmakla kalmadıkları, aynı zamanda memleketleri/ulus devletleri ile bağlarını sürdürdükleri şeklindeki gerçeğin farkına varılması sonucunda ortaya çıkmıştır. Göç çalışmalarında trans-nasyonalizm kavramının tanımıyla ilgili olarak, Mayıs 1990'da (Schiller vd. , 1992: 11) çağdaş uluslararası göçü analiz etmek için trans-nasyonal göç olarak adlandırılan yeni bir tartışmaya girişmişlerdir. Bu çalıştayın sonucunda, trans-nasyonalizm "göçmenlerin memleketleri ve yerleşik oldukları toplumları birbirine bağlayan çok yönlü sosyal ilişkiler kurup sürdürdükleri süreçler" olarak tanımlanmıştır (Basch vd., 1994: 8). Bu trans-nasyonal alan, "göçmenlerin yaşamlarının ulusal sınırları aşarak iki toplumu tek bir sosyal alan içinde bir araya getirdiği bir alan" olarak kabul edilmektedir. Bu alanda trans-göçmenler, iki veya daha fazla topluma aynı anda bağlı olan sosyal ağlar içinde eylemler yapar, kararlar alır, kaygılar duyar ve kimlikler geliştirirler (Schiller vd., 1992: 13).

Schiller vd. (1992: 15), çağdaş göçün özelliklerini daha iyi anlamak için "trans-nasyonalizm" ve "trans-göçmenler" kavramlarını önerirken, trans-nasyonalizmin tamamen yeni bir olgu olmadığı da vurgulanmaktadır. Örneğin Foner (1997: 2484), trans-nasyonalizmin güçlendiğini, yaygınlaştığını, yeni dinamikler ve süreçler kazandığını kabul etmekle birlikte, aynı zamanda trans-nasyonalizmin yüz yıl önce de mevcut olduğunu savunmaktadır. Önceden trans-nasyonalizmin belirtileriyle ilgili olarak, Portes vd. (1999: 219) göçmenlerin ve mültecilerin ulusal sınırların ötesindeki bu faaliyetlerinin, ilgili toplumlar arasındaki bağları güçlendirdiğini, ancak çağdaş trans-nasyonalizmi karakterize eden düzenlilik, rutin katılım ve kritik kitle öğelerini taşımadığını belirtmektedir. Ayrıca Pries (2001), uluslararası göçün her

zaman çoklu yerel transnasyonal sosyal alanlarla bazı unsurlara veya ögelere sahip olduğunu vurgulamaktadır, ancak bu unsurların küreselleşen dünyada arttığını belirtmektedir.

Sökefeld (2006: 276), diasporaları "hayali transnasyonal topluluklar" olarak tanımlayarak diaspora ile transnasyonal topluluk arasındaki ilişkiyi birbirine bağlar. Benzer şekilde (Vertovec, 1999:) eski dağılmış diasporaların bugünkü "transnasyonal topluluklar" haline geldiğini ve çeşitli sosyal organizasyon, hareketlilik ve iletişim biçimleriyle sürdürüldüğünü belirtmektedir. Göçmenleri transnasyonal faaliyetlere katılmaya yönlendiren çeşitli nedenler olabilir, bunlar arasında milliyetçi duygular, siyasi motivasyonlar, prestij arayışı ve statü artışı yer almaktadır (Al-Ali ve Koser, 2002: 5). Portes (1999: 464), göç sürecinin göçmenlerin transnasyonal faaliyetlerine de etki ettiğini savunur.

Bauböck ve Faist (2010: 9), diasporayı ve transnasyonalizmi esprili bir dille "zorunlu ve isteğe bağlı göç biçimlerini içeren benzer kişi kategorileri hakkında konuşan iki ilginç partner" olarak tanımlarlar. Onların açıklamasına göre, diaspora çok eski bir terimken, transnasyonalizm daha yeni bir kavramdır. Bu iki kavram, sadece kamu tartışmalarında değil, aynı zamanda akademik analizlerde de genellikle belirsiz sınırlara sahiptir ve sıklıkla birbirleriyle örtüşmektedirler. Ayrıca, Bauböck ve Faist (2010: 10), diaspora ve transnasyonalizmin hem akademik araştırmaların hem de kamuoyu tartışmalarının kesişim noktalarında önemli olduğunu belirtirler. Her iki terimin tanımını şu şekilde verirler: "Diaspora, genellikle bir (hayali) vatan dışında yaşayan dini veya ulusal grupları ifade etmek için kullanılırken, transnasyonalizm sıklıkla daha dar bir anlamda göçmenlerin ülkeler arası dayanıklı bağlarına atıfta bulunmak için ve daha geniş bir anlamda ise, topluluklarla sınırlı olmayan, farklı sosyal oluşumları içeren transnasyonal olarak etkin ağları, grupları ve organizasyonları ifade etmek için kullanılır."

Bauböck ve Faist (2010: 16), diasporaların ve transnasyonalizmin ayırt edici özelliklerini şu şekilde tanımlarlar: Diasporalar ve transnasyonalizm, köken ülkeleri ile dağılmış insanlar

arasındaki ilişkilere odaklanırken, aynı zamanda hedef ülkelerle de ilgilenirler. Centre for Diaspora and Transnational Studies'e göre, diaspora günümüzde göçmenlerin bakış açısından vatanlar ve yerleştikleri ülkeler arasındaki değişen ilişkilerin anlaşılmasını içerir. Bu yalnızca insanların hareketi ile ilgili değil, aynı zamanda vatandaşlık düşünceleri, teknoloji, çokuluslu yönetim biçimleri, siyasi organizasyon biçimleri ve egemenlik anlayışları gibi birçok unsuru kapsar, ki bunlar günümüz dünyasını şekillendiren faktörlerdir.

Diasporalar, tanım gereği transnasyonal topluluklardır, çünkü hem vatanlarına hem de yerleştikleri ülkelere bağlıdırlar; sadece ülkelerini terk eden ve ana ülkeleri ile olan tüm bağları koparan göçmenler değildir. Faist'e (2010: 21) göre, transnasyonal topluluk terimi daha geniş anlamlara sahiptir ve diasporayı da içerebilir; sınır toplulukları veya köyler arası topluluklar gibi toplulukları içerebilir (Faist, 2010: 21). Basitçe söylemek gerekirse, transnasyonal topluluk tanımı diasporaları içerebilir, ancak bu, her mevcut transnasyonal topluluğun otomatik olarak bir diaspora olduğu anlamına gelmez. Sınır topluluklarının da diaspora olarak kabul edilmesine dair bir örnek vardır, hatta teknik olarak göç olmamasına rağmen sınır değişikliği gerçekleşmesi yeterli kabul edilmektedir (Bruneau, 2010: 49).

Transnasyonalizm ve diaspora kavramlarının ortak yönleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Çok Yerlilik (Multi-locality): Hem transnasyonalizm hem de diaspora kavramları, bireylerin birden fazla coğrafi konum arasında yaşamlarını sürdürdükleri ve sosyal, kültürel veya ekonomik bağlarını korudukları gerçeğine dayanmaktadır. Her iki durumda da, bireyler köken ülkeleriyle ve yaşadıkları ülkelerle sürekli bir etkileşim içindedirler.

Kültürel ve Sosyal Bağlar: Transnasyonalizm ve diaspora, göçmenlerin köken ülkeleriyle sürdürdükleri kültürel, sosyal ve bazen ekonomik bağlantıları vurgulamaktadır. Bu bağlantılar, dini ve milli bayramlar, siyasi olaylar ve ailevi ilişkiler aracılığıyla sürdürülmektedir.

Transnasyonalizm ve diaspora kavramlarının farklılaşan yönleri ise aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Tanım ve Kapsam: Transnasyonalizm, göçmenlerin aktif olarak iki veya daha fazla ülke arasında kurduğu sosyal ağlar ve etkileşimler üzerine odaklanmaktadır. Bu kavram, göçmenlerin köken ve ev sahibi ülkeler arasındaki sürekli ve dinamik ilişkileriyle ilgilenmektedir. Öte yandan, diaspora genellikle daha geniş bir kapsama sahiptir ve göçmen gruplarının tarihsel dağılımını, kültürel bağlarını ve sıklıkla siyasi veya etnik kimlikleri temelinde oluşan toplulukları ifade etmektedir.

Kimlik ve Bağlılık: Diaspora, genellikle belirli bir ulusal, etnik veya dini kimlikle güçlü bir şekilde ilişkilendirilmektedir. Bu topluluklar, kökenlerine olan bağlılıklarını koruyarak kendilerini tanımlamaktadırlar. Transnasyonalizm ise, kimliklerin daha akışkan ve esnek olabileceği, bireylerin birden fazla ulusal kimlik arasında geçiş yapabileceği süreçlere odaklanmaktadır.

Etkileşim Biçimleri: Transnasyonalizm, göçmenlerin iki ülke arasındaki günlük yaşamlarında nasıl etkileşimde bulunduğunu incelemektedir. Çift yönlü para transferleri, çift yönlü iletişim ve düzenli ziyaretler bunlara örnektir. Diaspora ise genellikle daha geniş çaplı kültürel ve toplumsal bağlantılara odaklanmakta ve bireylerin köken ülkeleriyle olan uzun vadeli ve genellikle simgesel bağlarını ele almaktadır.

Mobilite ve Etkinlik: Transnasyonalizmde göçmenlerin aktif olarak iki toplum arasında mekansal ve sosyal hareketliliği önemlidir. Diaspora kavramı ise genellikle göçmenlerin ve onların soyundan gelenlerin köken ülkelerine olan duygusal ve kültürel bağlarına, bu bağların korunması ve sürdürülmesi üzerine yoğunlaşmaktadır.

Bu çalışmanın temel konusu diaspora olup Almanya’da Türk diasporası ele alınmaktadır.

ALMANYA'DA TÜRK DİASPORASININ TARİHÇESİ

1956'da Kiel Üniversitesi, Alman sermayesinin Türkiye'deki yatırımlarını desteklemek amacıyla, Almanya'da eğitilen lise mezunu Türklerin ustabaşı olarak istihdam edilmesi önerisini getirdi. Bu öneri sonucunda, 1957'de 12 Türk işçi ve aileleriyle birlikte Hamburg'a giderek ilk Türk işçilerinin Almanya'ya göçü başladı (Kılıçaslan, 2006: 45). Daha sonrasında, yasadışı ve düzensiz göçlere yol açan birçok göç olayı yaşandı. Bu göçlerin sayısı 1960 yılında yaklaşık olarak 2700'e ulaştı (Gökdere, 1978: 275). Ekim 1961'de Türkiye ve Federal Almanya arasında işçi alımı anlaşması imzalandı (Karataş, 2006: 81).

1961'den sonraki dönemde, Türkiye'de bulunan İş ve İşçi Bulma Kurumu işçi alımları gerçekleştirdi (Kılıçaslan, 2006: 45). Almanya'ya göç eden Türk işçilerinin sayısı 1961 yılında 27.000'e, 1963 yılında ise yaklaşık olarak 27.500'e yakındı (Perşembe, 2005: 189). 1960-1970 yılları arası göç, göçün yoğun olduğu dönemler olarak kabul edilir. Türk işçisi ihtiyacı duyan işverenler, işçi temini için İş Bulma Kurumları'na başvurdu. Bu işçi alım süreci oldukça düzenliydi ancak çalışmak amacıyla turist pasaportuyla Almanya'ya giden Türkler de mevcuttu. 1966-1967 yıllarındaki Almanya'daki ekonomik sıkıntı, Akdenizli işçi sayısını 1968 yılında 1.300.000'den 900.000'e düşürdü. Ancak 1968 yılındaki ekonomik toparlanma göçü hızlandırdı (Kılıçaslan, 2006: 49). 1970'lerin ortalarına gelindiğinde, yasal izin olmadan çalışan göçmenlerin sayısı yaklaşık olarak 100.000 civarındaydı (Martin, 1991: 50).

Tablo 1. Almanya'da Türk Vatandaşlarının Sayısı ve Artış Oranları (1961-1973)

Yıl	Türk Vatandaşı Sayısı	Artış Oranı (%)
1961	6800	152
1962	15300	125
1963	27100	77,1
1964	85200	214,4
1965	132500	56
1966	1161000	21,2
1967	172400	7,1
1968	205400	19,1
1969	322400	57

1970	469200	46
1971	652800	39,1
1972	712300	9,1
1973	910500	28

Kaynak: Türkiye Araştırmalar Merkezi, 1999

Türkiye'den Almanya'ya yapılan göç, Türkiye'de 1970'lerde yaşanan siyasi istikrarsızlık ve 1980'lerdeki askeri yönetim dönemlerinin etkisiyle artış gösterdi. 1973 yılında patlak veren petrol krizi ve ekonomik durgunluk, göçmen alımının durmasına yol açtı. Artan işsizlik, yabancı işçi alımına karşı bir tepki yarattı ve bu nedenle Federal Almanya, Kasım 1973'te yabancı işçi alımını askıya aldı (Kılıçaslan, 2006: 29). 1973 yılında, 103,753 Türk işçisi Almanya'ya göç etmiş olsa da, çalışma izni alan işçi sayısı sadece 640 olarak kaydedildi (Unat,2002: 47). Ancak 1975 yılında, tüm bu engellere rağmen aile birleşmesi sonucunda Almanya'daki Türk nüfusu 1 milyonun üzerine çıktı (Perşembe, 2005: 201).

1976'nın sonlarında, Federal Almanya'ya yönelen Türk göçmenlerin sayısında artış görülürken, geri dönen Türk göçmenlerin sayısında bir azalma yaşandı ve Türkiye'ye dönenlerin sayısı, Almanya'ya gidenlerin üç katı kadar oldu. 1977'de bu sayılar eşitlendi, ancak 1980'lerde tekrar 1973 senaryosunun benzeri yaşandı ve gidenlerin sayısı, gelenlerin üç katına çıktı (Turan, 1997: 132). Ekim 1980'de Almanya, vize zorunluluğu getirdi (Kılıçaslan, 2006: 54). 1980'lerin sonlarından itibaren mülteci göçleri, göç hareketlerinin karakterini etkiledi (Karataş, 2006: 93). 1980'lerin sonlarından itibaren mülteci göçleri, Almanya ve Türkiye arasındaki göç hareketlerinin karakterini önemli ölçüde etkiledi. Bu dönemdeki değişiklikler aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilir:

Göçmen Profilineki Değişim

1980'lerin sonlarından itibaren gelen göçmenlerin profili, iş gücü göçünden mülteci göçüne kaymıştır. Bu dönemde Türkiye'den Almanya'ya gelen birçok kişi, siyasi baskılar, iç savaş ve insan hakları ihlalleri gibi nedenlerle mülteci statüsünde olmuştur. Bu durum, göçmenlerin eğitim, mesleki beceriler ve entegrasyon ihtiyaçları açısından farklılıklar yaratmıştır.

Politik ve Hukuki Düzenlemeler

Almanya, artan mülteci sayısıyla başa çıkmak için çeşitli hukuki düzenlemelere gitmiştir. 1993'te yapılan Anayasa değişikliği ile Almanya, mülteci statüsü için başvuruları daha sıkı kriterlere bağlamış ve başvuruları hızlandırma yoluna gitmiştir. Bu değişiklikler, mülteci başvurularının reddedilme oranlarını artırmış ve geri gönderme politikalarını sıkılaştırmıştır.

Toplumsal ve Ekonomik Etkiler

Mülteci göçleri, Almanya'da sosyal hizmetler, barınma ve iş piyasası üzerinde baskılar yaratmıştır. Bu durum, zaman zaman toplumsal gerilimlere ve yabancı düşmanlığına yol açmıştır. Ancak, mültecilerin entegrasyonu ve toplumda yer bulmaları için çeşitli programlar da geliştirilmiştir.

Kültürel Çeşitlilik ve Entegrasyon

Mülteci göçleri, Almanya'daki kültürel çeşitliliği artırmış ve entegrasyon politikalarının önemini daha da ön plana çıkarmıştır. Dil kursları, mesleki eğitim programları ve toplumsal uyum projeleri gibi entegrasyon çabaları, mültecilerin Alman toplumuna entegrasyonunu desteklemiştir.

1983-1984 yıllarında Almanya, Türk işçilerini memleketlerine geri dönmeleri için belirli bir miktarda ödeme yaparak teşvik etmeye çalıştı ve yaklaşık 100,000 işçi Türkiye'ye geri döndü. Bu dönemde dönüş göçü başladı ve 1983-1991 yıllarını kapsadı (Kılıçaslan, 2006: 56).

Ocak 1991'de Yeni Yabancılar Yasası yürürlüğe girdi. Bu yasa, işsiz yerel sakinlerin aile birleşimini kısıtlarken, oturma hakkını sınırlayan bir yasa olarak kabul edilmesine rağmen, Türk vatandaşlarının Alman vatandaşlığına geçişini kolaylaştırdı. 1991'den bu yana gerçekleşen göç hareketlerinin çoğunlukla yasa dışı yollarla veya Türk-Alman evlilikleri aracılığıyla olduğu gözlemlenmektedir (Kılıçaslan, 2006: 60). Bugün, Almanya'daki bazı Türkler Alman vatandaşlığına geçti ve Türkiye'ye dönme planları yapmamaktadırlar (Yılmaz, 2013: 1315). Almanya'da bulunan üçüncü ve dördüncü kuşak Almanya'nın diline ve kültürüne entegre

olmuş ve ana vatanları dönüşü planlamamaktadırlar bu nedenle üçüncü ve dördüncü nesli transnasyonel olarak değerlendirilebilir. 421,349 Türk, Alman vatandaşlığına geçti. Bu 421,349 Türk, toplam 2.4 milyon Türk'ün Almanya'daki nüfusunun bir temsilcisidir. Bu verilere göre, Almanya'daki Türk nüfusu, Danimarka nüfusunun yarısı kadar ve Lüksemburg nüfusunun altı katıdır (Zarif vd., 1995: 13).

Almanya'da Türk diasporasının tarihi durumunu değerlendirdikten sonra, entegrasyon politikalarının diasporaya etkilerini değerlendirmek de önemlidir.

ENTEGRASYON POLİTİKALARININ ETKİLERİ

Almanya'da Türk diasporasının entegrasyonu, tarihsel olarak karmaşık ve çok boyutlu bir süreç olmuştur. Almanya'ya göç, 1960'larda iş gücü anlaşmaları ile başlamış ve sonraki yıllarda aile birleşimi, mülteci akımları ve diğer göçmen grupları ile çeşitlenmiştir. Bu süreçte, entegrasyon politikaları çeşitli evrelerden geçti ve farklı yaklaşımlar denenmiştir.

Almanya'da yaşayan Türklerin entegrasyonu, 1960'ların başında başlayan göç dalgasıyla birlikte önem kazanmıştır. İlk dönemlerde gelen Türk işçiler, geçici olarak kabul edilmiş ve entegrasyon yerine asimilasyon politikaları ön planda olmuştur. Bu dönemde, göçmen işçilerden beklenti, Alman toplumuna uyum sağlamaları ve kendi kültürel kimliklerini geride bırakmalarındır. Ancak, bu yaklaşım zamanla yerini daha kapsayıcı politikalara bırakmıştır. Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin entegrasyon sorunları üzerine yapılan çalışmalar, kültürel kimlik ve dinin önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır (Yurdakul ve Çaha, 2018: 147 Çetin ve Şenoğlu, 2021: 91).

Eğitim, entegrasyonun kritik bir bileşeni olarak görülmektedir. Türk göçmen çocuklarının Almanya'daki eğitim sistemine entegrasyonu, sosyo-kültürel uyum süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Ancak, eğitimdeki başarısızlık ve ayrımcılık gibi sorunlar, entegrasyon süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Eğitim politikaları, göçmen çocuklarının dil becerilerini

geliştirmeye ve akademik başarılarını artırmaya yönelik düzenlemeler içermektedir (Bozkurt Çakır ve Nas, 2023: 122-125).

Göçmenlerin iş gücü piyasasına entegrasyonu, ekonomik bağımsızlık ve toplumsal kabul açısından büyük önem taşımaktadır. Almanya, vasıflı iş gücünü teşvik etmek amacıyla çeşitli mevzuat düzenlemeleri yapmıştır. Göçmenlerin iş gücü piyasasına entegrasyonunu desteklemek için mesleki eğitim programları ve iş bulma hizmetleri sunulmaktadır. Ancak, işsizlik ve düşük ücretli işlerde yoğunlaşma gibi sorunlar devam etmektedir (Yaprak, 2021: 53).

Kültürel ve sosyal uyum, göçmenlerin hem kendi kültürel kimliklerini koruyabilmeleri hem de ev sahibi toplumun normlarına uyum sağlayabilmeleri anlamına gelmektedir. Türk göçmenlerin aile değerleri, dinî inançları ve kültürel pratikleri, entegrasyon süreçlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda, Türk göçmenlerin aile değerleri ve kültürel kimliklerini koruma çabaları, sosyal uyumun sağlanmasında belirleyici olmuştur (Ekşi ve Demirci, 2015: 44).

Almanya'da Türk göçmenlerin entegrasyonunu desteklemek için gelecekte daha kapsayıcı ve katılımcı politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Bu politikalar, göçmenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel hayata tam katılımlarını sağlamalıdır. Ayrıca, ayrımcılıkla mücadele ve eşit fırsatlar yaratma konusunda daha etkili adımlar atılmalıdır.

Entegrasyon politikalarının genel etkinliği, çeşitli faktörlere bağlıdır. Politikaların uygulanmasında yaşanan eksiklikler ve göçmenlerin toplumsal kabulünde karşılaşılan zorluklar, entegrasyon sürecini olumsuz etkileyebilir. Bununla birlikte, Almanya'nın göçmenlere yönelik daha kapsayıcı ve destekleyici politikalar geliştirmesi, entegrasyon süreçlerinin iyileştirilmesine önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Daha etkili uygulamalar ve toplumsal kabulün artırılması, göçmenlerin toplumla daha uyumlu bir şekilde bütünleşmelerine yardımcı olabilir.

Almanya'da Türk diasporasına yönelik aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

Eğitim Politikalarının Geliştirilmesi: Türk kökenli öğrencilerin eğitimdeki başarı oranlarını artırmak için dil destek programlarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca, okul müfredatlarının kültürel çeşitliliği yansıtacak şekilde düzenlenmesi, öğrencilerin kendi kültürel kimliklerini koruyarak akademik başarılarını artırmalarına yardımcı olacaktır.

İş Gücü Piyasasında Eşitlik: Türk göçmenlerin iş gücü piyasasında karşılaştıkları ayrımcılığı azaltmak için işverenlere yönelik farkındalık eğitimleri düzenlenmeli ve ayrımcılıkla mücadele yasaları etkin bir şekilde uygulanmalıdır. Mesleki eğitim programları ve staj olanaklarının artırılması da gençlerin iş gücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştıracaktır.

Konut Politikalarının İyileştirilmesi: Konut sektöründe ayrımcılığı önlemek için daha sıkı denetim mekanizmaları kurulmalı ve göçmenlerin uygun fiyatlı konutlara erişimini sağlayacak politikalar geliştirilmelidir. Böylece Türk göçmenlerin yaşam standartları yükselecektir.

Kültürel ve Sosyal Uyum Programları: Çifte kimlik ve kimlik bunalımı sorunlarını aşmak için kültürel etkinlikler ve destekleyici programlar yaygınlaştırılmalıdır. Türk kültürünün korunması ve Alman toplumuna entegrasyonun sağlanması için çift dilli eğitim ve kültürel alışveriş programları desteklenmelidir.

Geleceğe dair beklentiler ise aşağıdaki gibidir:

Daha Kapsayıcı Entegrasyon Politikaları: Almanya, entegrasyon politikalarını daha kapsayıcı ve katılımcı hale getirmelidir. Bu politikalar, göçmenlerin toplumsal hayata tam katılımını teşvik etmeli ve ayrımcılıkla mücadelede etkin rol oynamalıdır.

Toplumsal Kabulün Artırılması: Toplum içindeki önyargıları ve ayrımcılığı azaltmak için bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmeli ve hoşgörü, eşitlik ve çeşitliliği teşvik eden eğitim programları uygulanmalıdır. Böylece Türk diasporasının toplumsal kabulü artacaktır.

Ekonomik ve Sosyal Katılımın Artırılması: Türk göçmenlerin ekonomik ve sosyal hayata katılımlarını artırmak için yeni iş fırsatları yaratılmalı ve sosyal destek programları yaygınlaştırılmalıdır. Böylece göçmenler kendilerini toplumun bir parçası olarak hissedecektir.

ALMANYA'DA TÜRK DİASPORASININ SOSYAL YAPISI

Eldeki verilere göre, I. Kuşak Türk işçiler, 1961-1968 yılları arasında Almanya'ya göç etmiş ve çoğunluğu erkeklerden oluşmuş, genellikle kent kökenli bireylerdir. Daha sonraki yıllarda göç eden II. Kuşak Türkler ise daha çok kırsal kökenlidir ve farklı sektörlerde, özellikle fabrika işçiliği, temizlik ve inşaat gibi alanlarda çalışmışlardır. I. Kuşak, genellikle Türkiye'den para biriktirme amacıyla gelmiş ve bu nedenle yaşam standartları düşüktü. İlk yıllarda geri dönme planları olduğu için Alman toplumuna tam olarak entegre olmamışlardır ve genellikle Almanca bilmiyorlardı. Kış aylarını Almanya'da geçirirken yazları Türkiye'ye dönerlerdi. Bu kuşak günümüzde genellikle "cami cemaati" olarak adlandırılır ve "misafir işçi" olarak da bilinir (Kılıçaslan, 2006: 68,73).

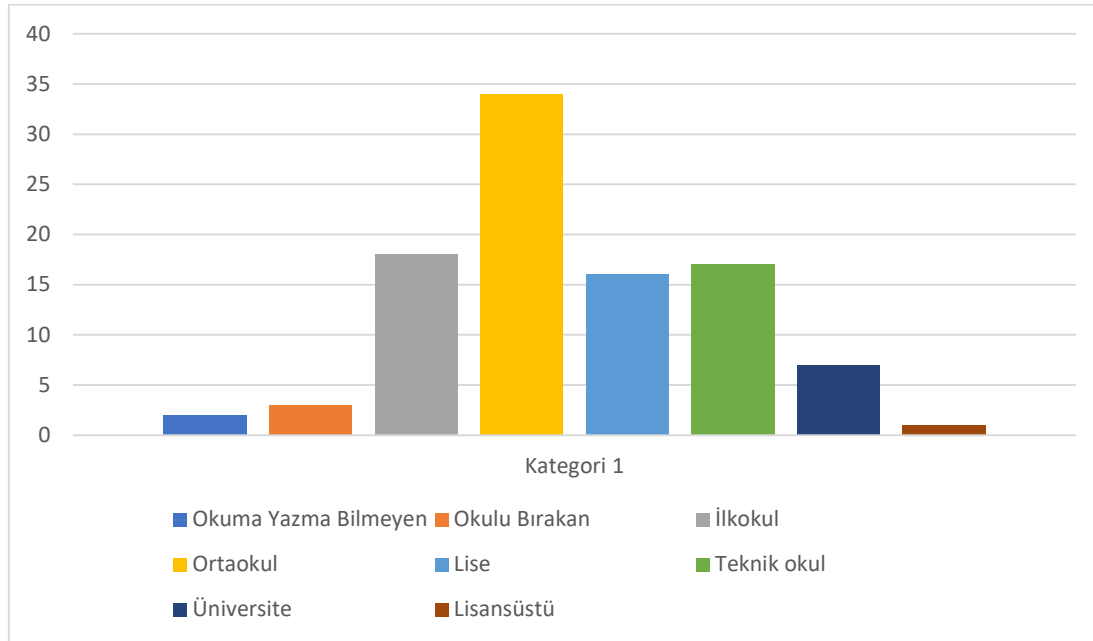
II. Kuşak Türkler, I. Kuşak işçilerin çocukları ve Almanya'da doğan kişilerden oluşur. Türkiye'de temel eğitimlerini tamamladıktan sonra Almanya'ya göç etmişlerdir. Ancak eğitim fırsatları genellikle sınırlı olmuş ve vasıfsız işçi olarak kabul edilmişlerdir. Ancak bazıları erken yaşta göç etmiş ve Almanya'da mesleki ve temel eğitim almış, vasıflı işçi olarak çalışmışlardır. Bu kuşaktaki bireyler, genellikle I. Kuşak'a göre daha iyi Almanca bilmekte ve Alman toplumuyla daha fazla bütünleşmektedirler. Bu nedenle "kayıp kuşak" olarak adlandırılan bu grup, farklı kültürler arasında sıkışmış toplulukları tanımlamak için kullanılan bir terimdir (Aksoy, 2010: 15).

Almanya'da doğan ve 18 yaşından küçük olanlar, I. ve II. Kuşak Türklerin oluşturduğu bir alt grup olarak kabul edilmektedir. Bu kuşak, genellikle yüksek eğitim seviyelerine sahiptir, ancak kültürel olarak asimile olmuş bir grup olarak görülmektedir. İkinci ve üçüncü kuşaklar arasında eğitim düzeyi yüksek alt gruplar bulunsa da, Almanya'daki eğitim sistemine tam olarak uyum sağlayamamışlardır. Günümüzde Almanya'daki eğitim kurumlarında kayıtlı birçok Türk öğrenci bulunmaktadır.

ALMANYA'DA TÜRK DİASPORASINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Türk kökenli göçmenlerin Almanya'daki demografik yapısı, eğitim seviyeleri, mesleki konumları ve yapısal özellikleri, Türk diasporasının organizasyonu bağlamında incelenmesi gereken önemli konulardır. Uluslararası politika açısından diaspora çalışmaları, diasporanın başarısı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Türk göçmenlerin ilk nesli, %73'lük bir kısmının ilkokul mezunu olmasıyla dikkat çekiyordu ve bu durum, kökenlerinin kırsal bölgelerden gelmesiyle ilişkilendirilebilir. Ancak zaman içinde, ev sahibi ülkede eğitim ve mesleki statü açısından belirgin bir iyileşme gözlemlendi. Bu iyileşme, Kaya ve Kentel'in (2005: 7) 2003-2004 yıllarında gerçekleştirdiği bir ankette de görüldü. Ancak, Türk göçmenlerin eğitim düzeyi, Alman eğitim sistemi standartlarına göre hala düşük seviyededir.

Şekil 1. Almanya'da Türklerin Eğitim Durumu

Kaynak: Kaya ve Kentel ,2005

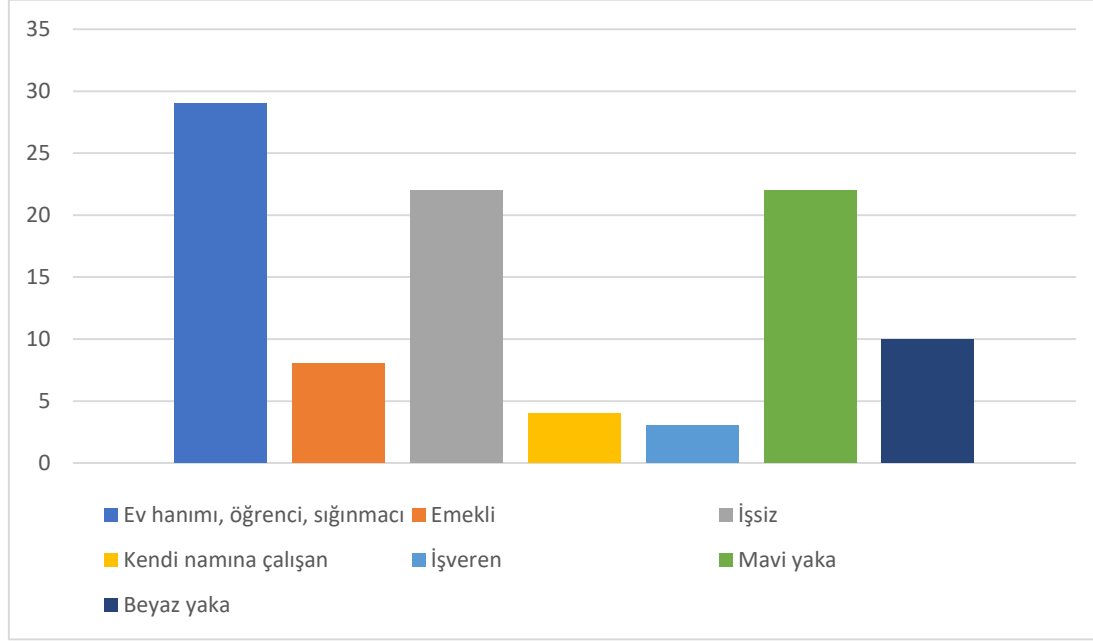
Türk öğrenciler ile Alman öğrenciler arasında hala büyük bir eğitim farkı mevcuttur. Almanya'daki Türk öğrencilerin yaklaşık dörtte biri en düşük eğitim seviyesi olan

Hauptschule'ye devam etmektedir, ancak tüm Alman öğrencilerin sadece %13'ü aynı okula gitmektedir. Diğer yandan, Türk öğrencilerin yalnızca %6'sı daha sonra en prestijli okul türü olan Gymnasium'a geçiş yapabilmektedir, bu oran ise Alman öğrencilerin dörtte birine denk gelmektedir (Fassmann ve İçduygu, 2013: 355).

Türkmen (2019) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma, 1985-2014 dönemini kapsayan Alman Sosyo-Ekonomik Panel verilerini kullanarak 25-64 yaş arasındaki Türkiye kökenli tam zamanlı çalışan göçmenlerin eğitim düzeyinin, Alman meslektaşlarından daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu fark, sadece Türkiye kökenli göçmenlere özgü değildir, farklı ülkelerden gelen göçmenler arasında da belirgin bir şekilde görülmektedir. Fassmann ve İçduygu'nun (2013: 356) çalışmasına dayanarak, 2012 yılında Statistik Austria tarafından yürütülen bir araştırmaya göre, Türkiye kökenli göçmenlerin en yüksek eğitim düzeyi büyük ölçüde ilkökul seviyesindedir (%72,6), oysa Avusturya doğumlu kişilerin %23,5'i ilkökul mezunudur ve Türkiye kökenli göçmenlerin çoğunluğu (%77,3) mavi yaka işçileridir (Fassmann ve İçduygu, 2013: 356).

Diasporanın uluslararası politika bağlamındaki başarısını analiz etmek ve tartışmak için, diasporanın mesleki durumu ve ekonomik koşulları da önemlidir. Örneğin, Yahudi diasporasının küresel etkisindeki önemli bir etken, mesleki durumu ve ekonomik koşullarıyla ilgilidir. Bu nedenle, Almanya'daki Türk diasporasının bu yönlerini incelemek önemlidir. Ancak, Almanya'daki Türk diasporasının mesleki durumu ve ekonomik koşullarını değerlendiren sınırlı sayıda çalışma ve anket bulunmaktadır, ve bunlar genellikle 1990'ların ve 2000'lerin ortalarında yapılmıştır. Pécoud'un (2002: 3) çalışmasına göre, Türkiye kökenli göçmenlerin işsizlik oranı Almanya'da %22,7 iken, Almanların işsizlik oranı %10,5 olarak tespit edilmiştir. Bu durum, Türkiye kökenli göçmenler arasındaki düşük eğitim düzeyinden kaynaklanmaktadır. Kaya ve Kentel (2005: 27) tarafından yapılan bir ankette benzer bir işsizlik oranı gözlemlenmiştir. Türk göçmenlerin işsizlik oranı %22 iken, Almanlar arasında bu oran

%11 olarak bulunmuştur. İlginç bir şekilde, Türk göçmenlerin Fransa'daki işsizlik oranı %7-8 iken, bu oran Türk göçmenlerin Almanya'daki işsizlik oranının yaklaşık üçte biri kadardır. Aynı şekilde, Türk göçmenlerin Belçika'daki işsizlik oranı ise %24'tür (Kaya ve Kentel, 2008: 55).

Şekil 2. Almanya'da Türklerin Mesleki Durumu

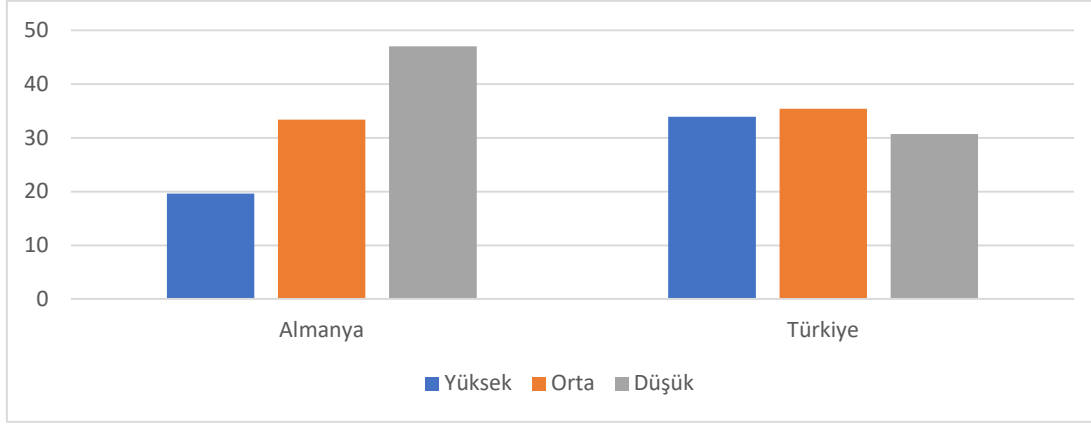
Kaynak: Kaya ve Kentel ,2005

Türk diasporası üyeleri, eğitim eksikliği, çeşitli ayrımcılık biçimleri ve Alman işverenlerinin resmi niteliklere fazla önem vermesi gibi faktörler nedeniyle kendi işlerine yönlendirilmişlerdir. 1999 yılında Zentrum für Türkeistudien tarafından yayınlanan verilere göre, Almanya'da yaklaşık 51.000 Türk serbest meslek sahibi bulunmakta ve bunlar 185.000 kişiyi istihdam etmektedir. Bu işletmeler genellikle restoranlar, atıştırmalık barlar, kafeler, seyahat acenteleri, taşımacılık şirketleri, giyim ve müzik mağazaları, bakkal dükkanları, çeviri hizmetleri ve ithalat/ihracat faaliyetleri gibi sektörlerde faaliyet göstermektedir (Küçükcan, 2021: 58).

Almanya'nın istatistik ajansı Destatis tarafından yayınlanan ve Kern (2016) tarafından alıntılanan bir rapora göre, Türk hanelerin ortalama geliri aylık 1.242 Euro iken, Alman haneler için bu rakam 1.730 Euro ve Türk olmayan göçmenler için ise 1.486 Euro'dur. Aynı rapor, Türklerin %36'sının yoksulluk sınırının altında yaşadığını, Balkanlar ve güneybatı Avrupa'dan

göç edenlerin ise %25'inin bu durumda olduğunu belirtmektedir. Diğer bir açıdan, Türk göçmenlerin %5'i Almanların ortalama gelirinin %150'sinden fazlasını kazanmaktadır. Türk göçmenler ve Alman yerlileri arasındaki ücret ayrımcılığına odaklanan başka bir çalışma, Federal Almanya Cumhuriyeti ve 1990'dan itibaren Doğu Almanya'da 1984-2014 döneminde yaklaşık 11.000 özel hanehalkından toplanan verilere dayanmaktadır. Bu çalışma, 25-65 yaş arasındaki tam zamanlı çalışan ve 500 Euro'dan fazla maaş alan Türk göçmenlerin ortalama aylık gelirinin 2.368 Euro olduğunu göstermektedir. Bu rakam, Almanların ortalama aylık geliri olan 3.402 Euro'ya göre yaklaşık 1.000 Euro daha düşüktür. Ayrıca, Türk işçilerin ortalama yaşı 36 iken, Alman işçilerin ortalama yaşı 43'tür, bu da Türk diasporasının Almanya'daki yaş dağılımı ile Alman yerlilerinin yaş dağılımı arasındaki farka dikkat çekmektedir (Ray, 2017: 271).

Diasporaların yapılanması, örgütlenmesi ve etkinliğini anlamak için eğitim durumu, mesleki statü ve ekonomik koşulların ötesinde, politik katılım ve ev sahibi ülke politikalarına ilgi de önemlidir. Uslucan ve Sauer'ın (2020) çalışmasına göre, Türk diasporası üyeleri arasında Türk siyasetine olan ilgi, Alman siyasetine olan ilgiden her zaman daha yüksektir. Sonuçlar, Türk diasporasının üçte birinden fazlasının Türk siyasetine yoğun bir ilgi gösterdiğini ve bu oranın Alman siyasetine ilgi gösterenlerin oranından daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak yasal katılımın artması, vatandaşlık haklarının yükselmesi ve daha yüksek eğitim seviyesi ile birlikte Alman siyasetine olan ilginin arttığı da gözlemlenmektedir (Uslucan ve Sauer, 2020: 117).

Şekil 3. Almanya ve Türkiye’de Siyasete İlgi

Kaynak: Uslucan ve Sauer, 2020

Alman siyasetine Türkiye kökenli diaspora Türklerinin katılımı düşük olsa da, Türkiye kökenli kişi sayısı yavaşça artmaktadır. Örneğin, 2017 Federal Meclis Seçimi sonucunda 14 Türk/Türkiye kökenli aday Federal Meclis üyesi seçilmiştir, bu sayı 2013 Federal Seçimlerinde 11'dir. Ayrıca, farklı eyaletlerde Türk kökenli bakanlar bulunmaktadır. Aydan Özoğuz, 2013'ten 2018'e kadar Federal Şansölye'ye bağlı Devlet Bakanı ve Göçmenler, Mülteciler ve Entegrasyon Federal Hükümet Komiseri olarak görev yapmıştır. Ek olarak, 26 Eylül 2021 tarihinde yapılan son Alman Federal Seçimlerinde 18 Türk ve Türk kökenli aday milletvekili olarak seçilmiştir. Daha da önemlisi, Aralık 2021'den bu yana Türk kökenli Cem Özdemir, Scholz kabinesinde Gıda ve Tarım Bakanı olarak görev yapmaktadır ve Almanya tarihindeki ilk Türk kökenli hükümet bakanıdır. (Deutsche Welle Türkçe, 2021).

Cem Özdemir'in yanı sıra, Ateş Gürpınar, 2021 Alman Federal Seçimlerinde Federal Meclis'e seçilmiştir ve 2021'den bu yana Sol Parti'nin altı yardımcı liderinden biri olarak görev yapmaktadır. Derya Türk-Nachbaur, Macit Karaahmetoğlu, Gülistan Yüksel, Hakan Demir, Aydan Özoğuz, Mahmut Özdemir, Cansel Kızıltepe, Nezahat Baradari, Metin Hakverdi, Sosyal Demokrat Parti milletvekili olarak seçilmiştir. Melis Sekmen, Cem Özdemir, Ekin Deligöz, Canan Bayram, Filiz Polat Yeşiller Partisi'nden seçilmiştir. Ateş Gürpınar, Sevim Dağdelen ve

Gökay Akbulut, Alman Sol Parti'nden milletvekili olarak seçilmiş ve Serap Güler, Alman Hristiyan Demokrat Birliği milletvekili olarak seçilmiştir. Bu gelişmeler, Türk kökenli bireylerin Alman siyasetinde daha etkili bir şekilde temsil edildiğini göstermektedir.

Tablo 2. Alman Federal Meclisi Bundestag'da Türk Asıllı Milletvekilleri

Türk Asıllı Milletvekilleri	Sosyal Demokrat Parti	Alman Hristiyan Demokrat Birliği	Alman Sol Parti	İttifak 90/Yeşiller	Bağımsız Demokrat Parti	Toplam
1994-1998	1			1		2
1998-2002	1			2		3
2002-2005	1			2(-1)		2
2005-2009	1			1	3	5
2009-2013	1			2	1	4
2013-2017	5	1	2	3		11
2017-2021	6		3	5		14
2021-	9	1	3	5		18

Kaynak: Deutscher Bundestag, Members,2021

2021 Alman Federal Seçimleri'nde yaklaşık 100 Türk ve Türkiye kökenli aday adaylığını koymuş, ancak bu adaylardan sadece 18'i Bundestag'da milletvekili olarak seçilmiştir. Almanya'daki Türk kökenli nüfus, toplam nüfusun %3,4'ünü oluşturmasına rağmen, son Federal Seçimlerden sonra Alman Bundestag'da %2,44'lük bir temsil oranına sahiptir. Bununla birlikte, 18 Türkiye kökenli olarak belirtilen Balkan kökenli 24 aday Bundestag'da milletvekili olarak seçilmiştir. 2021 yılında DW tarafından paylaşılan Alman Vakıflar Uzman Konseyi'nin Entegrasyon ve Göç üzerine yaptığı bir araştırmanın bulgularına göre, Türk ve Türkiye kökenli seçmenlerin %54,4'ü 2017 Federal Seçimleri'nde sandığa gitmiştir. Bu oran, yerli seçmenlerin %85'i ve göç kökenli seçmenlerin ise %65'i ile karşılaştırıldığında daha düşüktür. (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 30 Eylül 2021).

SONUÇ

Almanya'da Türk diasporası, ülkenin en büyük ve köklü göçmen topluluklarından birini oluşturmaktadır. Bu topluluğun tarihi, ikinci Dünya Savaşı sonrası işçi göçü ile başlamış ve daha sonra aile birleşimi ve sığınma başvurularıyla büyümüştür. Türk kökenli vatandaşlar, Almanya'da kalıcı bir şekilde yerleşmişlerdir, ancak bu süreç boyunca karşılaştıkları ayrımcılık ve kimlik sorunlarına maruz kalmışlardır.

Araştırmada yapılan değerlendirmeler sonucunda ilk kuşak Türk göçmenlerin, genellikle düşük yaşam standartlarıyla ve sınırlı entegrasyon ile Almanya'ya geldikleri, bu sürecin onların toplumsal ve ekonomik yapısını şekillendirdiği ortaya konulmuştur. İkinci kuşak, eğitim ve iş gücü piyasasında daha yüksek bir entegrasyon seviyesine ulaşmış olmasına rağmen, hâlâ önemli ölçüde sınırlılıklarla karşı karşıya kalmıştır. Özellikle eğitim düzeyleri ve mesleki başarılarındaki iyileşmeye rağmen, Alman eğitim sistemi içindeki dengesizlikler nedeniyle bu kuşak, iki farklı kültür arasında bir köprü görevi görmekte fakat tam entegrasyon sağlayamamaktadır.

Almanya'da Türk diasporası, iş piyasasında, eğitimde, konut sektöründe ve sosyal alanlarda ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Bu ayrımcılık, toplum içinde entegrasyonlarını ve topluma uyumlarını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, çifte kimlik ve kimlik bunalımı gibi sorunlar da bu topluluğun yaşadığı önemli meseleler arasındadır. Ancak Alman hükümeti ve sivil toplum kuruluşları, bu sorunlara çözüm bulma amacıyla entegrasyon politikaları, yasal düzenlemeler ve destek programları geliştirmişlerdir.

İş piyasasında eşitlik ve fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla çeşitli projeler ve teşvikler geliştirilmiştir. Eğitim reformları ve dil destek programları, Türk kökenli öğrencilerin eğitim fırsatlarını artırmak ve başarılarını desteklemek için uygulanmıştır. Konut sektöründe ise ayrımcılığı engellemek ve uygun konut imkanlarını sağlamak hedeflenmektedir.

Türk diasporasının kimlik sorunlarına çözüm bulma amacıyla da çeşitli adımlar atılmaktadır. Çifte kimlik ve kimlik bunalımıyla mücadele edebilmek için kültürel etkinlikler, destekleyici programlar ve dil ve kültürün korunması gibi önlemler alınmaktadır. Ayrıca, toplumsal kabulü artırmak ve entegrasyonu kolaylaştırmak amacıyla Türk kökenli vatandaşların katılımını teşvik eden projeler de hayata geçirilmektedir.

Ancak Almanya'da Türk diasporasıyla ilgili sorunların tamamen çözüldüğünü söylemek henüz mümkün değildir. Daha fazla çaba ve işbirliği gerekmektedir. Türk diasporası, Alman toplumuyla daha iyi bir uyum ve toplumsal kabul için çeşitlilik, eşitlik ve hoşgörüyü dayanan bir ortamın oluşturulması için desteklenmeye devam etmelidir.

Sonuç olarak, Almanya'da Türk diasporası, ayrımcılık ve kimlik sorunlarıyla mücadele etmek zorunda olan büyük bir topluluğu temsil etmektedir. Ancak, hükümetin ve sivil toplum kuruluşlarının entegrasyon politikaları, yasal düzenlemeler ve destekleyici programlar aracılığıyla sağladığı destekler, bu sorunlarla mücadelede önemli bir adım olarak görülmektedir. Türk diasporası, kendi kimliklerini koruma ve topluma entegrasyon konusundaki çabalarını sürdürerek, Almanya'da daha adil ve eşitlikçi bir toplum inşa etme yolunda ilerleyebilir.

Almanya'da Türk diasporası, ülkenin en büyük ve köklü göçmen topluluklarından biri olarak, entegrasyon süreçlerinde önemli zorluklarla karşılaşmıştır. İlk kuşak göçmenler, düşük yaşam standartları ve sınırlı entegrasyonla Almanya'ya gelirken, ikinci kuşak daha yüksek entegrasyon seviyelerine ulaşmış, ancak hala önemli sınırlamalarla karşılaşmıştır. Eğitimdeki dengesizlikler ve iş gücü piyasasındaki ayrımcılık, entegrasyon süreçlerinin önündeki başlıca engeller olarak öne çıkmaktadır.

Türk diasporasının karşılaştığı kimlik sorunları ve çifte kimlik bunalımı, toplumsal uyumun sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Ancak, Alman hükümeti ve sivil toplum kuruluşları tarafından geliştirilen entegrasyon politikaları ve destek programları, bu sorunlarla mücadelede önemli

adımlar atmıştır. Eğitim, iş gücü piyasası, konut sektörü ve sosyal uyum alanlarında uygulanan politikalar, Türk göçmenlerin entegrasyon süreçlerini desteklemektedir.

Almanya'da Türk diasporası, ayrımcılık ve kimlik sorunlarıyla mücadele etmek zorunda olan büyük bir topluluğu temsil etmektedir. Entegrasyon politikalarının daha kapsayıcı hale getirilmesi, toplumsal kabulün artırılması ve ekonomik-sosyal katılımın teşvik edilmesi, gelecekte daha adil ve eşitlikçi bir toplumun inşa edilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, E. (2010). Almanya'da yaşayan üçüncü kuşak Türk öğrencilerin kimlik algılamaları ve buna bağlı olarak karşılaştıkları ayrımcılık sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (HÜTAD)*, 12(12), 7-38.
- Al-Ali, N. S., & Koser, K. (2002). Transnationalism, international migration and home. In N. S. Al-Ali & K. Koser (Eds.), *New approaches to migration: Transnational communities and the transformation of home* (pp. 1-14). London; New York: Routledge.
- Bade, K. J. (2003). *Migration in European History*. Blackwell Publishing.
- Basch, L. G., Glick Schiller, N., & Szanton Blanc, C. (1994). *Nations unbound: Transnational projects, postcolonial predicaments, and deterritorialized nation-states*. S.l.: Gordon and Breach.
- Bauböck, R., & Faist, T. (Eds.). (2010). *Diaspora and transnationalism: Concepts, theories and methods*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Bruneau, M. (2010). *Diasporas, transnational spaces and communities*. Amsterdam: University Press.
- Cem Özdemir, Almanya'nın İlk Türk Kökenli Bakanı Oldu." Deutsche Welle Türkçe, 8 Aralık 2021.

- Cohen, R. (1996). Diasporas and the state: From victims to challengers. *International Affairs*, 72(3), 507-520.
- Cohen, R. (2008). *Global diasporas*. New York: Routledge.
- Çakır, N. B., & Nas, Ç. (2023). 1945'ten günümüze Almanya'nın göç ve işgücü piyasasına entegrasyon politikalarının tarihsel dönüşümü. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 119-137.
- Çetin, C., & Şenoğlu, G. (2021). Entegrasyon kavramı ve Almanya'daki Türk diasporanın klasik asimilasyon teorisi çerçevesinde analizi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 76-117.
- Ekşi, H., Demirci, İ., Yıldız, C., & Ekşi, F. (2015). Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin aile değerleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 41-82.
- Faist, T. (2010). Diaspora and transnationalism: What kind of dance partners? In R. Bauböck & T. Faist (Eds.), *Diaspora and transnationalism: Concepts, theories and methods* (pp. 1-26). Amsterdam: IMISCOE Research, Amsterdam University Press.
- Fassmann, H., & İçduygu, A. (2013). Turks in Europe: Migration flows, migrant stocks and demographic structure. *European Review*, 21, 349-361.
- Foner, N. (1997). What's new about transnationalism?: New York immigrants today and at the turn of the century. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, 6(3).
- İçduygu, A. (2000). The Politics of International Migratory Regimes: Transit Migration Flows in Turkey. *International Social Science Journal*, 52(165), 357-367.
- Gökdere, A. Y. (1978). *Yabancı ülkelere işgücü akımı ve Türk ekonomisi üzerine etkileri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Karataş, A. (2006). Almanya'daki Türkiyeli göçmenler özelinde asimilasyon ve entegrasyon. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kaya, A., & Kentel, F. (2005). Euro-Turks: A bridge or a breach between Turkey and the European Union. *The Centre for European Policy Studies (CEPS)*.
- Kaya, A., & Kentel, F. (2008). *Belçika Türkleri: Türkiye ile Avrupa Birliği arasında köprü mü, engel mi?* (1st ed.). Istanbul: Istanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kern, S. (2016). Germany's Turkish-Muslim integration problem: 'My religion is more important to me than the laws of the land in which I live'. Retrieved from <https://www.gatestoneinstitute.org/8321/germany-turks-integration>.
- Kılıçaslan, E. (2006). Almanya'daki Türklerin Türk-Alman ilişkisi açısından önemi ve Türk nüfusunun etkinliğinin artırılmasına yönelik alınabilecek tedbirler. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Küçükcan, T. (2021). *Diaspora Türkleri: Avrupa'da Türk imajı ve İslamofobi*. Konya/İstanbul: Çizgi Kitapevi.
- Martin, L. P. (1991). *Philip, bitmeyen öykü: Batı Avrupa'ya Türk işçi göçü*. Ankara: Uluslararası Çalışma Bürosu.
- Münz, R., & Ulrich, R. (1997). Migration in Germany. OECD.
- Pécoud, A. (2002). Cosmopolitanism and business among German-Turks in Berlin. *Journal of the Society for the Anthropology of Europe*, 2, 2-12.
- Perşembe, E. (2008). Türklerin entegrasyon sorunlarında kültürel kimliğin değerlendirilmesi ve öneriler. In I. Uluslararası Eğitim ve Kültür Bağlamında Avrupa Türkler Kongresi, Cilt I (pp. 187-206).
- Portes, A. (1999). Conclusion: Towards a new world - the origins and effects of transnational activities. *Ethnic and Racial Studies*, 22(2), 463-477.
- Portes, A., Guarnizo, L. E., & Landolt, P. (1999). The study of transnationalism: Pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and Racial Studies*, 22(2), 217-237.

- Ray, A. (2017). Wage discrimination in Germany between Turkish immigrants and German natives: An empirical analysis of labor market outcomes of Turkish immigrants. *Issues in Political Economy*, 26, 267-283.
- Safran, W. (1991). Diasporas in modern societies: Myths of homeland and return. *Diaspora*, 1(1), 83-99.
- Seçim Sonuçları ve Temsil Oranları Üzerine." Frankfurter Allgemeine Zeitung, 30 Eylül 2021.
- Schiller, N. G., Basch, L., & Blanc-Szanton, C. (1992). Towards a definition of transnationalism. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 645, 9-25.
- Sheffer, G. (2003). *Diaspora politics: At home abroad*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Soysal, Y. N. (1994). *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*. University of Chicago Press.
- Sökefeld, M. (2006). Mobilizing in transnational space: A social movement approach to the formation of diaspora. *Global Networks*, 6(3), 265-284.
- Süssmuth, R. (2009). *Migrant Integration: Lessons from German Case Studies*. Transatlantic Council on Migration, Migration Policy Institute.
- Turan, K. (1997). *Almanya'da Türk olmak*. Ankara: T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Bilim Serisi No:103.
- Türkiye Araştırmalar Merkezi. (1999). *Federal Almanya'daki Türk nüfusu hakkında demografik ve ekonomik veriler*. Essen.
- Türkmen, G. (2019). "But you don't look Turkish!": The changing face of Turkish immigration to Germany. Retrieved from <https://www.resetdoc.org/story/dont-look-turkish-changing-face-turkish-immigration-germany>.
- Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Uslucan, H. H., & Sauer, M. (2020). Political participation and party preferences among immigrants of Turkish origin in Germany. *Uluslararası İlişkiler / International Relations*, 17, 113-128.
- Waldinger, R. D. (2015). *The cross-border connection: Immigrants, emigrants, and their homelands*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University.
- Yaldız, F. (2014). Uluslararası göç ve diaspora ile ilişkili kavramlar [The terms related to international migration and diaspora]. *Journal of the Human and Social Science Researches*, 3(2).
- Yaprak, A. (2021). *Göç ve entegrasyon: Almanya'nın göç politikaları*. Palet Yayınları.
- Yılmaz, H. (2013). İletişim aracı metin ve işlev tipolojisi. *JASSS - The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6), 1311-1321.
- Yurdakul, A. (2018). Almanya'da yaşayan üçüncü nesil Türkiye kökenlilerde kimlik algısı. *Yönetim Ekonomi Edebiyat İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, 3(1), 140-162.
- Zarif, F., Goldberg, A., & Karakaşoğlu, Y. (1995). *2000'li yıllarda Almanya'da Türkler*. Ankara: Önel Yayınevi.